

خارج الفقہ

۳۰-۷-۱۴۰۱ فقه اکبر ۲

۱۲

(مکتب و نظام قضایی اسلام)

دراسات الاستاذ:

مهدی المادوی الطهرانی

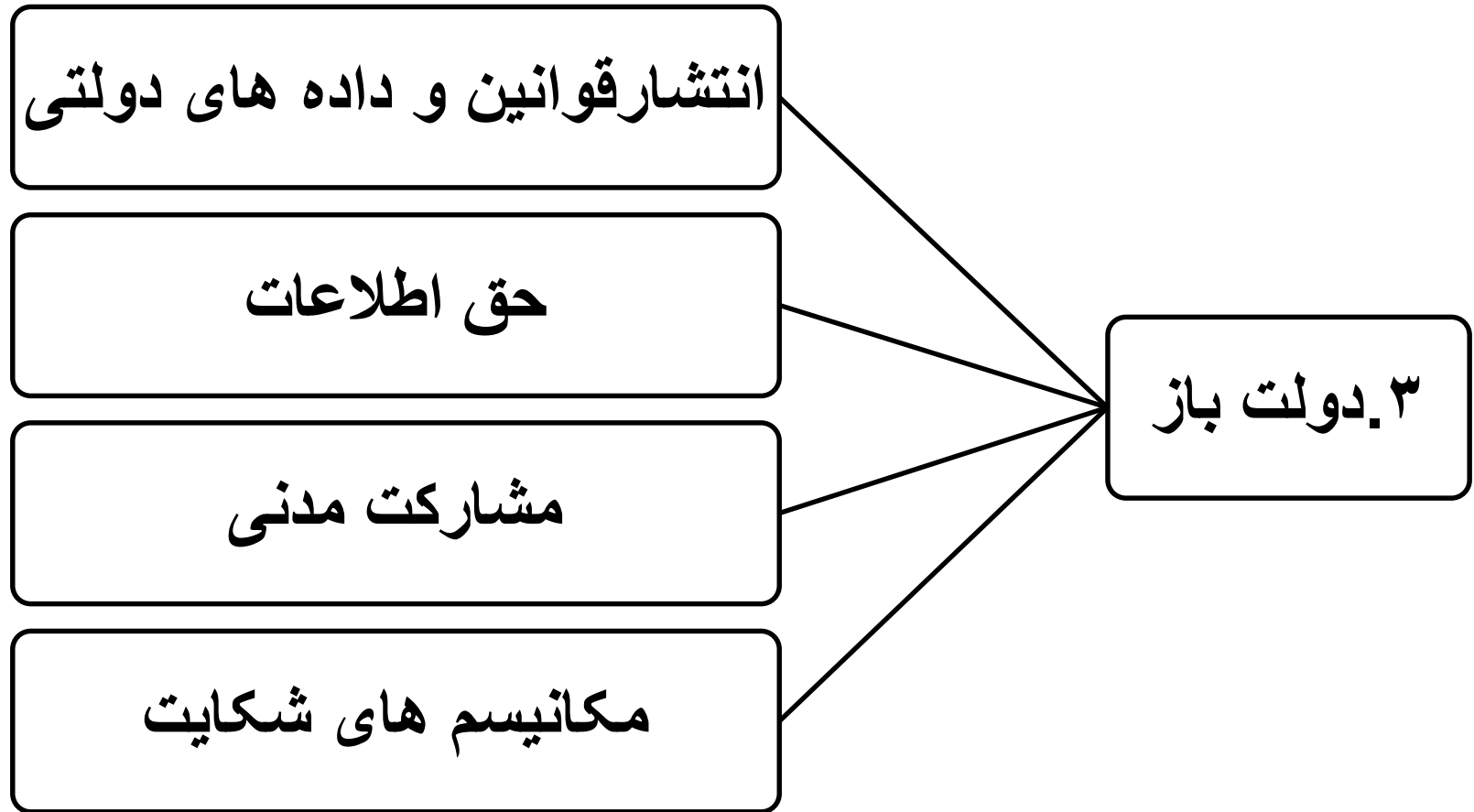
Conceptual Framework of the WJP Rule of Law Index

- Factor 3
- *Open Government*
- 3.1 Publicized laws and government data
- 3.2 Right to information
- 3.3 Civic participation
- 3.4 Complaint mechanisms

چارچوب مفهومی شاخص حاکمیت قانون WJP

- فاکتور ۳ دولت باز
- ۳,۱ قوانین و داده های دولتی منتشر شده است
- ۳,۲ حق اطلاعات
- ۳,۳ مشارکت مدنی
- ۳,۴ مکانیسم های شکایت

چارچوب مفهومی شاخص حاکمیت قانون WJP



حق اطلاعات Right to information

- **Freedom of information laws** allow access by the general public to data held by national governments and, where applicable, by state and local governments. The emergence of freedom of information legislation was a response to increasing dissatisfaction with the secrecy surrounding government policy development and decision making.

حق اطلاعات Right to information

- **Iran**
- **The Law on Dissemination of and Free Access to Information was approved by Iranian Parliament in 2008. Its English and Arabic renditions were officially released as part of the government's efforts to promote Freedom of Information (FOI) in October 2018.**
- **<https://iranfoia.ir/web/guest/home>**

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- فصل اول - تعاریف و کلیات

- بند اول - تعاریف:

- ماده ۱- در این قانون اصطلاحات زیر در معانی مشروح مربوط به کار می‌رود:

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- الف - اطلاعات: هر نوع داده که در اسناد مندرج باشد یا به صورت نرم‌افزاری ذخیره گردیده و یا با هر وسیله دیگری ضبط شده باشد.
- ب - اطلاعات شخصی: اطلاعات فردی نظیر نام و نام خانوادگی، نشانیهای محل سکونت و محل کار، وضعیت زندگی خانوادگی، عاداتهای فردی، ناراحتیهای جسمی، شماره حساب بانکی و رمز عبور است.
- ج - **اطلاعات عمومی**: اطلاعات غیرشخصی نظیر ضوابط و آیین‌نامه‌ها، آمار و ارقام ملی و رسمی، اسناد و مکاتبات اداری که از مصادیق مستثنیات فصل چهارم این قانون نباشد.
- د - **مؤسسات عمومی**: سازمانها و نهادهای وابسته به حکومت به معنای عام کلمه شامل تمام ارکان و اجزاء آن که در مجموعه قوانین جمهوری اسلامی ایران آمده است.
- ه - مؤسسات خصوصی: از نظر این قانون، مؤسسه خصوصی شامل هر مؤسسه انتفاعی و غیرانتفاعی به استثناء مؤسسات عمومی است.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- بند دوم - آزادی اطلاعات:
- ماده ۲- هر شخص ایرانی حق دسترسی به اطلاعات عمومی را دارد، مگر آن که قانون منع کرده باشد. استفاده از اطلاعات عمومی یا انتشار آنها تابع قوانین و مقررات مربوط خواهد بود.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ماده ۳- هر شخصی حق دارد از انتشار یا پخش اطلاعاتی که به وسیله او تهیه شده ولی در جریان آماده‌سازی آن برای انتشار تغییر یافته است جلوگیری کند، مشروط به آن که اطلاعات مزبور به سفارش دیگری تهیه نشده باشد که در این صورت تابع قرارداد بین آنها خواهد بود.
- ماده ۴- اجبار تهیه‌کنندگان و اشاعه‌دهندگان اطلاعات به افشاء منابع اطلاعات خود ممنوع است، مگر به حکم مقام صالح قضائی و البته این امر نافی مسؤولیت تهیه‌کنندگان و اشاعه‌دهندگان اطلاعات نمی‌باشد.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- بند سوم - حق دسترسی به اطلاعات:

- ماده ۵ - **مؤسسات عمومی** مکلفند اطلاعات موضوع این قانون را در حداقل زمان ممکن و بدون تبعیض در دسترسی مردم قرار دهند.

- تبصره - اطلاعاتی که متضمن حق و تکلیف برای مردم است باید علاوه بر موارد قانونی موجود از **طریق انتشار و اعلان عمومی و رسانه‌های همگانی به آگاهی مردم برسد.**

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- فصل دوم - آیین دسترسی به اطلاعات
- بند اول - درخواست دسترسی به اطلاعات و مهلت پاسخگویی به آن
- ماده ۶ - درخواست دسترسی به اطلاعات شخصی تنها از اشخاص حقیقی که اطلاعات به آنها مربوط می گردد یا نماینده قانونی آنان پذیرفته می شود.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ماده ۷- **مؤسسه عمومی** نمی تواند از متقاضی دسترسی به اطلاعات هیچ گونه دلیل یا توجیهی جهت تقاضایش مطالبه کند.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ماده ۸ - **مؤسسه عمومی** یا خصوصی باید به درخواست دسترسی به اطلاعات در سریعترین زمان ممکن پاسخ دهد و در هر صورت مدت زمان پاسخ نمی تواند **حداکثر بیش از ده روز از زمان دریافت درخواست** باشد. آیین نامه اجرایی این ماده ظرف مدت شش ماه از تاریخ تصویب این قانون بنا به پیشنهاد کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات، به تصویب هیأت

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- بند دوم - نحوه پاسخ به درخواستها:
- ماده ۹- پاسخی که توسط مؤسسات خصوصی به درخواستهای دسترسی به اطلاعات داده می شود باید به صورت کتبی یا الکترونیکی باشد.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- فصل سوم - ترویج شفافیت
- بند اول - تکلیف به انتشار
- ماده ۱۰ - هر یک از مؤسسات عمومی باید جز در مواردی که اطلاعات دارای طبقه‌بندی می‌باشد، در راستای نفع عمومی و حقوق شهروندی دست کم به طور سالانه اطلاعات عمومی شامل عملکرد و ترازنامه (بیلان) خود را با استفاده از امکانات رایانه‌ای و حتی الامکان در یک کتاب راهنما که از جمله می‌تواند شامل موارد زیر باشد منتشر سازد و در صورت درخواست شهروند با اخذ هزینه تحویل دهد:

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- الف - اهداف، وظایف، سیاستها و خطی مشی ها و ساختار.
- ب - روشها و مراحل اتمام خدماتی که مستقیماً به اعضاء جامعه ارائه می دهد.
- ج - ساز و کارهای شکایت شهروندان از تصمیمات یا اقدامات آن مؤسسه.
- د - انواع و اشکال اطلاعاتی که در آن مؤسسه نگهداری می شود و آیین دسترسی به آنها.
- هـ - اختیارات و وظایف مأموران ارشد خود.
- و - تمام ساز و کارها یا آیین هایی که به وسیله آنها اشخاص حقیقی و حقوقی و سازمانهای غیردولتی می تواند در اجراء اختیارات آن واحد مشارکت داشته یا به نحو دیگری مؤثر واقع شوند.
- تبصره - حکم این ماده در مورد دستگاههایی که زیر نظر مستقیم مقام معظم رهبری است، منوط به **عدم مخالفت معظم له** می باشد.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

• ماده ۱۱- مصوبه و تصمیمی که
موجد حق یا تکلیف عمومی است
قابل طبقه‌بندی به عنوان اسرار
دولتی نمی‌باشد و انتشار آنها
الزامی خواهد بود.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- بند دوم - گزارش واحد اطلاع رسانی به کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات
- ماده ۱۲- مؤسسات عمومی موظفند از طریق واحد اطلاع رسانی سالانه گزارشی درباره فعالیتهای آن مؤسسه در اجراء این قانون به کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات ارائه دهند.

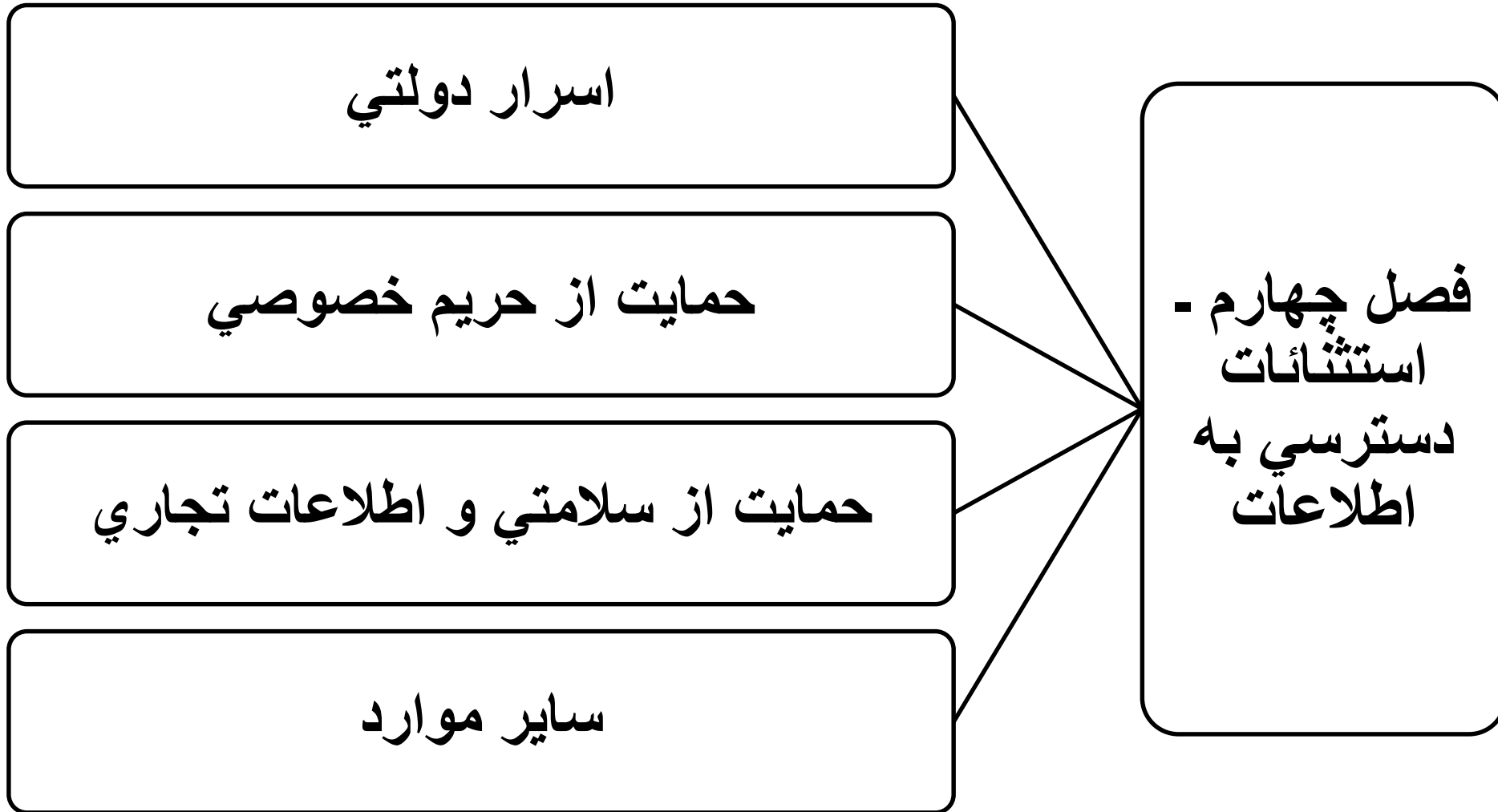
قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- فصل چهارم - استثنائات دسترسی به اطلاعات

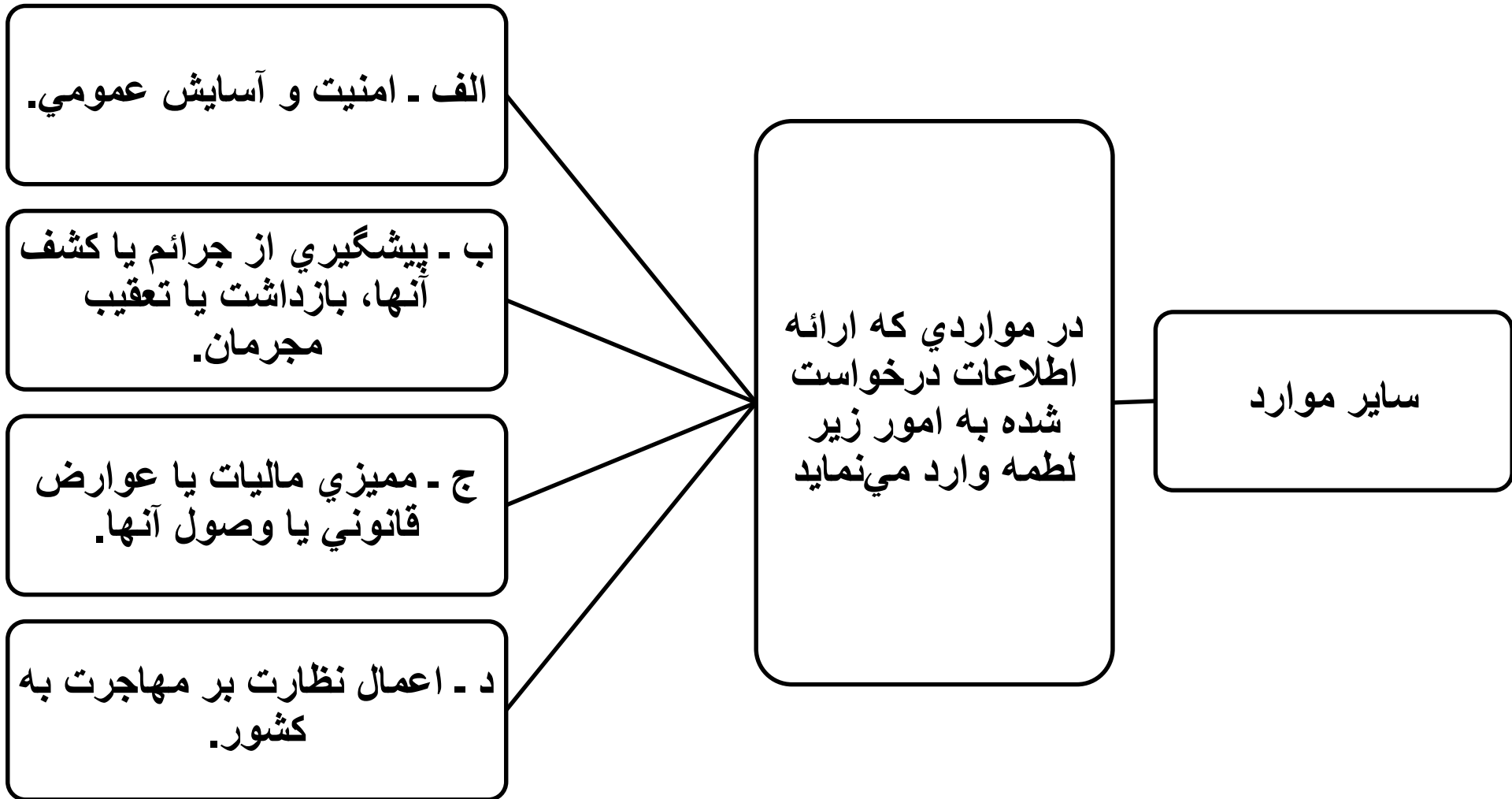
- **بند اول - اسرار دولتی**

- ماده ۱۳ - در صورتی که درخواست متقاضی به اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده (اسرار دولتی) مربوط باشد مؤسسات عمومی باید از در اختیار قرار دادن آنها امتناع کنند. دسترسی به اطلاعات طبقه‌بندی شده تابع قوانین و مقررات خاص خود خواهد بود.

استثنائات دسترسی به اطلاعات



استثنائات دسترسی به اطلاعات



قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- **بند دوم - حمایت از حریم خصوصی:**
- ماده ۱۴ - چنانچه اطلاعات درخواست شده مربوط به حریم خصوصی اشخاص باشد و یا در زمره اطلاعاتی باشد که با نقض احکام مربوط به حریم خصوصی تحصیل شده است، درخواست دسترسی باید رد شود.
- ماده ۱۵ - مؤسسات مشمول این قانون در صورتی که پذیرش درخواست متقاضی متضمن افشای غیرقانونی اطلاعات شخصی درباره یک شخص حقیقی ثالث باشد باید از در اختیار قرار دادن اطلاعات درخواست شده خودداری کنند، مگر آن که:
- الف - شخص ثالث به نحو صریح و مكتوب به افشاء اطلاعات راجع به خود رضایت داده باشد.
- ب - شخص متقاضی، ولی یا قیم یا وکیل شخص ثالث، در حدود اختیارات خود باشد.
- ج - متقاضی یکی از مؤسسات عمومی باشد و اطلاعات درخواست شده در چهارچوب قانون مستقیماً به وظایف آن به عنوان یک مؤسسه عمومی مرتبط باشد.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- بند سوم - حمایت از سلامتی و اطلاعات تجاری:
- ماده ۱۶ - در صورتی که برای مؤسسات مشمول این قانون با مستندات قانونی محرز باشد که در اختیار قرار دادن اطلاعات درخواست شده، جان یا سلامت افراد را به مخاطره می‌اندازد یا متضمن ورود خسارت مالی یا تجاری برای آنها باشد، باید از در اختیار قرار دادن اطلاعات امتناع کنند.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- **بند چهارم - سایر موارد:**
- ماده ۱۷ - مؤسسات مشمول این قانون مکلفند در مواردی که ارائه اطلاعات درخواست شده به امور زیر لطمه وارد می نماید از دادن آنها خودداری کنند.
- الف - امنیت و آسایش عمومی.
- ب - پیشگیری از جرائم یا کشف آنها، بازداشت یا تعقیب مجرمان.
- ج - ممیزی مالیات یا عوارض قانونی یا وصول آنها.
- د - اعمال نظارت بر مهاجرت به کشور.
- تبصره ۱ - موضوع مواد (۱۳) الی (۱۷) شامل اطلاعات راجع به وجود یا یروز خطرات زیست محیطی و تهدید سلامت عمومی نمی گردد.
- تبصره ۲ - موضوع مواد (۱۵) و (۱۶) شامل اطلاعاتی که موجب هتک عرض و حیثیت افراد یا مغایر عفت عمومی و یا اشاعه فحشاء می شود، نمی گردد.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- فصل پنجم - کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات
- بند اول - تشکیل کمیسیون:
- ماده ۱۸- به منظور حمایت از آزادی اطلاعات و دسترسی همگانی به اطلاعات موجود در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی که خدمات عمومی ارائه می دهند، تدوین برنامه های اجرایی لازم در عرصه اطلاع رسانی، نظارت کلی بر حسن اجراء، رفع اختلاف در چگونگی ارائه اطلاعات موضوع این قانون از طریق ایجاد وحدت رویه، فرهنگ سازی، ارشاد و ارائه نظرات مشورتی، کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات به دستور رئیس جمهور با ترکیب زیر تشکیل می شود:

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- الف - وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی (رئیس کمیسیون).
- ب - وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات یا معاون ذی ربط.
- ج - وزیر اطلاعات یا معاون ذی ربط.
- د - وزیر دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح یا معاون ذی ربط.
- هـ - رئیس سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور یا معاون ذی ربط.
- و - رئیس دیوان عدالت اداری.
- ز - رئیس کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی.
- ح - دبیر شورای عالی فناوری اطلاعات کشور.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- تبصره ۱- دبیرخانه کمیسیون یادشده در وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکیل می گردد. نحوه تشکیل جلسات و اداره آن و وظایف دبیرخانه به پیشنهاد کمیسیون مذکور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید.
- تبصره ۲- مصوبات کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات پس از تأیید رئیس جمهور لازم الاجراء خواهد بود.
- ماده ۱۹- مؤسسات ذی ربط ملزم به همکاری با کمیسیون می باشند.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- بند دوم - گزارش کمیسیون:
- ماده ۲۰ - کمیسیون باید هر ساله گزارشی در باره رعایت این قانون در مؤسسات مشمول این قانون و فعالیتهای خود را به مجلس شورای اسلامی و رئیس جمهور تقدیم کند.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- فصل ششم - مسؤولیتهای مدنی و کیفری

- ماده ۲۱- هر شخصی اعم از حقیقی یا حقوقی که در نتیجه انتشار اطلاعات غیرواقعی درباره او به منافع مادی و معنوی وی صدمه وارد شده است حق دارد تا اطلاعات مذکور را تکذیب کند یا توضیحاتی درباره آنها ارائه دهد و مطابق با قواعد عمومی مسؤولیت مدنی جبران خسارتهای وارد شده را مطالبه نماید.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- تبصره - در صورت انتشار اطلاعات واقعی بر خلاف مفاد این قانون، اشخاص حقیقی و حقوقی حق دارند که مطابق قواعد عمومی مسؤولیتهای مدنی، جبران خسارتهای وارد شده را مطالبه نمایند.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ماده ۲۲- ارتکاب عمدی اعمال زیر جرم می باشد و مرتکب به پرداخت جزاء نقدی از سیصد هزار (۳۰۰,۰۰۰) ریال تا یکصد میلیون (۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال با توجه به میزان تأثیر، دفعات ارتکاب جرم و وضعیت وی محکوم خواهد شد:
- الف - ممانعت از دسترسی به اطلاعات برخلاف مقررات این قانون.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ب - هر فعل یا ترک فعلی که مانع انجام وظیفه کمیسیون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات یا وظیفه اطلاع رسانی مؤسسات عمومی برخلاف مقررات این قانون شود.
- ج - امحاء جزئی یا کلی اطلاعات بدون داشتن اختیار قانونی.
- د - عدم رعایت مقررات این قانون در خصوص مهلهای مقرر.
- چنانچه هر یک از جرائم یادشده در قوانین دیگر مستلزم مجازات بیشتری باشد همان مجازات اعمال می شود.

قانون انتشار و دسترسی آزاد به اطلاعات

- ماده ۲۳- آیین نامه اجرائی این قانون حداکثر ظرف سه ماه از تاریخ تصویب، توسط وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و با همکاری دستگاههای ذی ربط تهیه و به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید. قانون فوق مشتمل بر بیست و سه ماده و هفت تبصره در جلسه علنی روز یکشنبه مورخ ششم بهمن ماه یکهزار و سیصد و هشتاد و هفت مجلس شورای اسلامی تصویب و در تاریخ ۱۳۸۸/۵/۳۱ از سوی مجمع تشخیص مصلحت نظام با الحاق یک تبصره ذیل ماده (۱۰) موافق با مصلحت نظام تشخیص داده شد.
- رئیس مجلس شورای اسلامی - علی لاریجانی

مشاركة مدنية Civic participation

- Civic engagement or civic participation is any individual or group activity addressing issues of public concern. Civic engagement includes communities working together or individuals working alone in both political and non-political actions to protect public values or make a change in a community.
- https://en.wikipedia.org/wiki/Civic_engagement

Civic participation مشارکت مدنی

- مشارکت مدنی هر گونه فعالیت فردی یا گروهی است که به موضوعات مورد علاقه عمومی می پردازد. مشارکت مدنی شامل جوامعی است که با هم کار می کنند یا افرادی که به تنهایی در اقدامات سیاسی و غیرسیاسی برای محافظت از ارزش های عمومی یا ایجاد تغییر در یک جامعه کار می کنند.

مشارکت در جامعه محلی

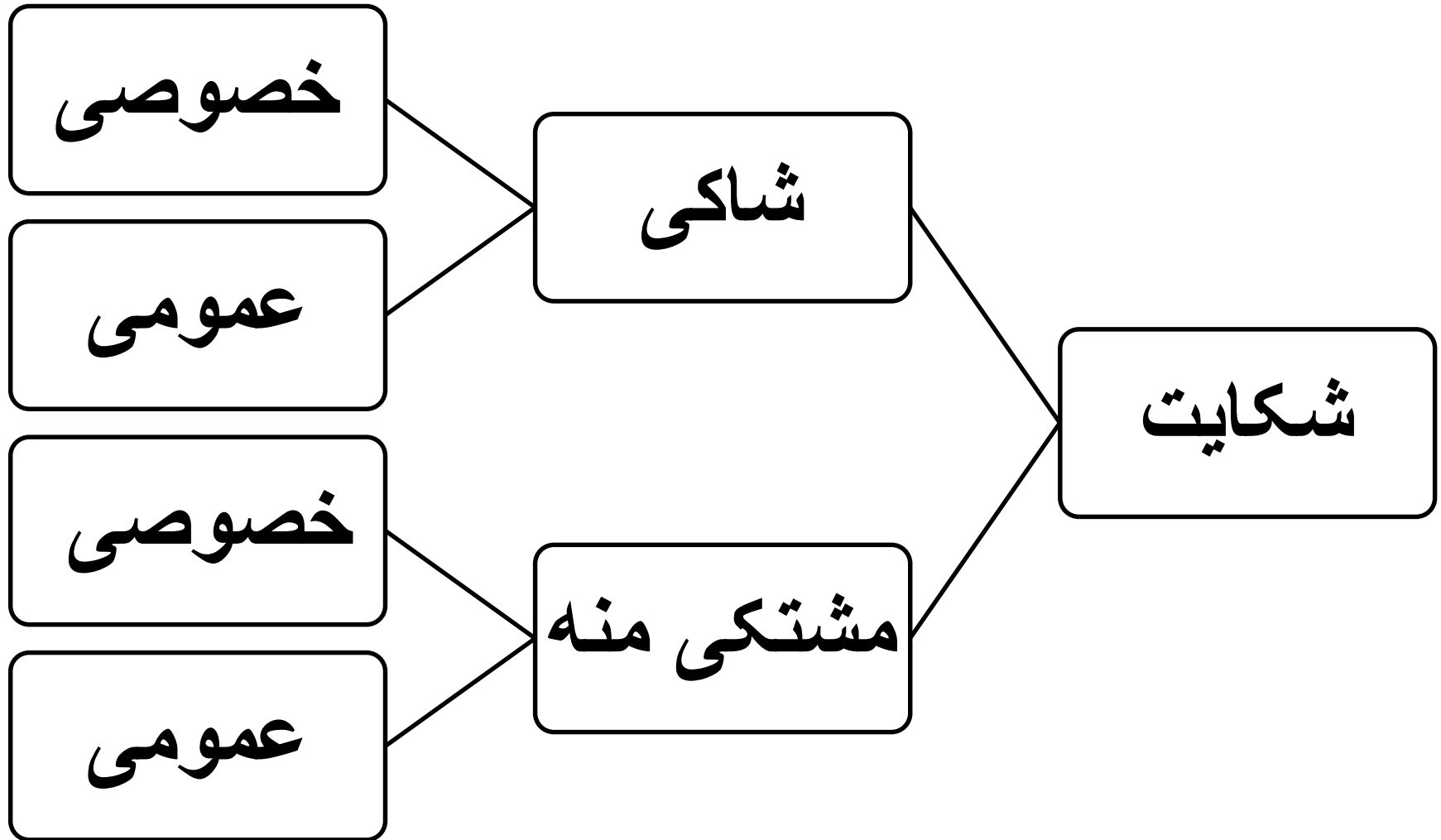
- مشارکت در جامعه محلی یعنی فرایند به کارگیری توانمندیهای فردی یا گروهی ذینفعان برای دستیابی به یک هدف گروهی. در این فرایند، رفتار آگاهانه، خواست جمعی، پذیرش جمعی، انتخاب و وجود نیازهای مشترک اهمیت دارند. آنچه در یک فرایند مشارکت موفق مهم است احساس نیاز برای حل یک مشکل، شناخت آن مشکل و احساس نیاز به همکاری گروهی با توجه به میزان دانش و توانمندی افراد و شناخت آنان از تواناییها و امکانات موجود و حداکثر استفاده از آنهاست.

<https://fa.wikipedia.org/wiki/%D9%85%D8%B4%D8%A7%D8%B1%DA%A9%D8%AA%D9%85%D8%B1%D8%AF%D9%85%DB%8C>

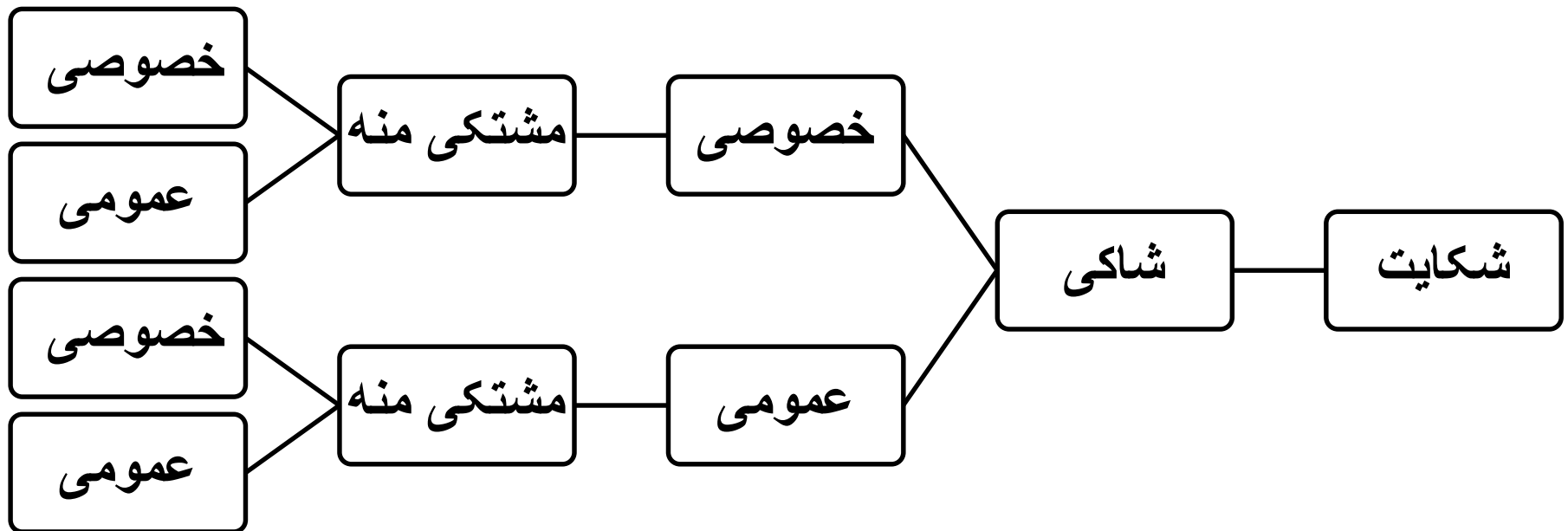
مشارکت مدنی در اسلام

- مشارکت مدنی در اسلام هر گونه فعالیت فردی یا گروهی است که به موضوعات مورد تاکید و توجه اسلام که جنبه عمومی داشته باشد، می پردازد.
- این موضوعات شامل احکام اسلامی، مانند حجاب، یا امور عام المنفعه، مانند حفاظت از محیط زیست، می شود.
- مفاهیم النصیحة لائمة المسلمین و کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیتة و امر به معروف و نهی از منکر به عنوان مبانی مشارکت مدنی در اسلام قابل طرح هستند.

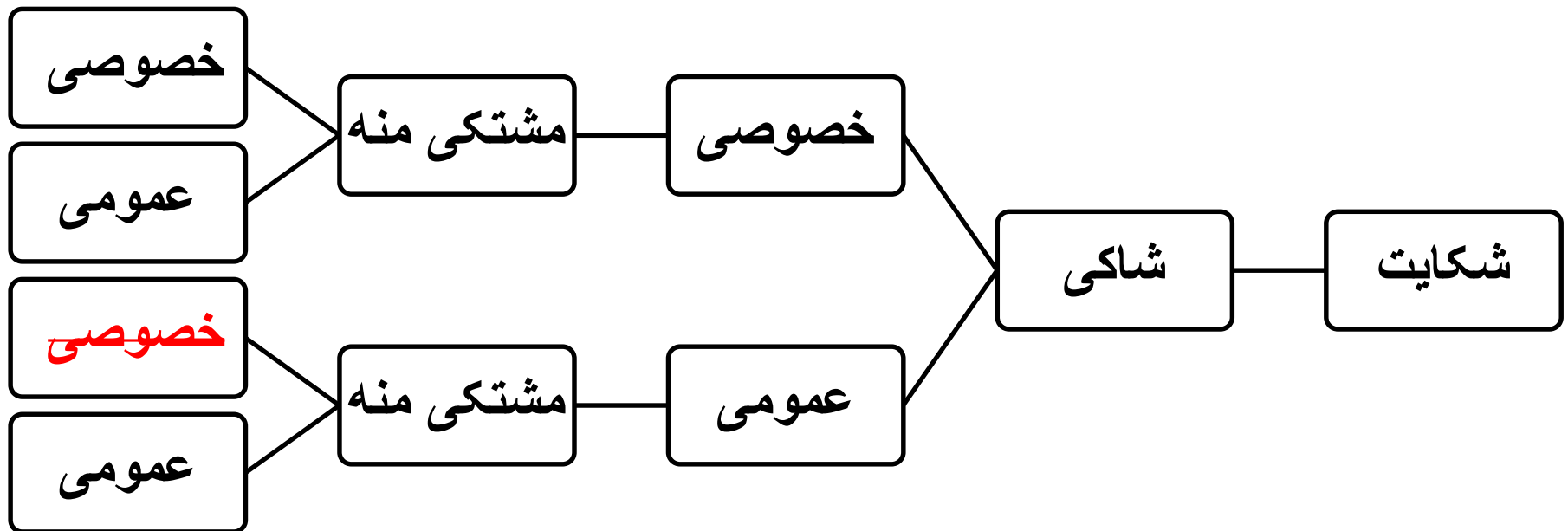
مکانیسم های شکایت



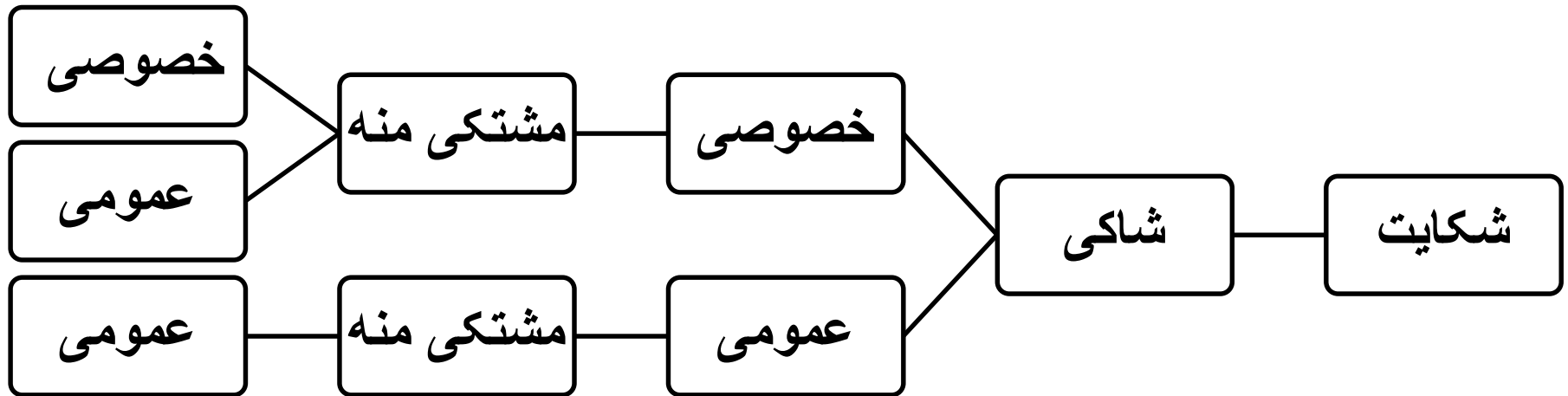
مکانیسم های شکایت



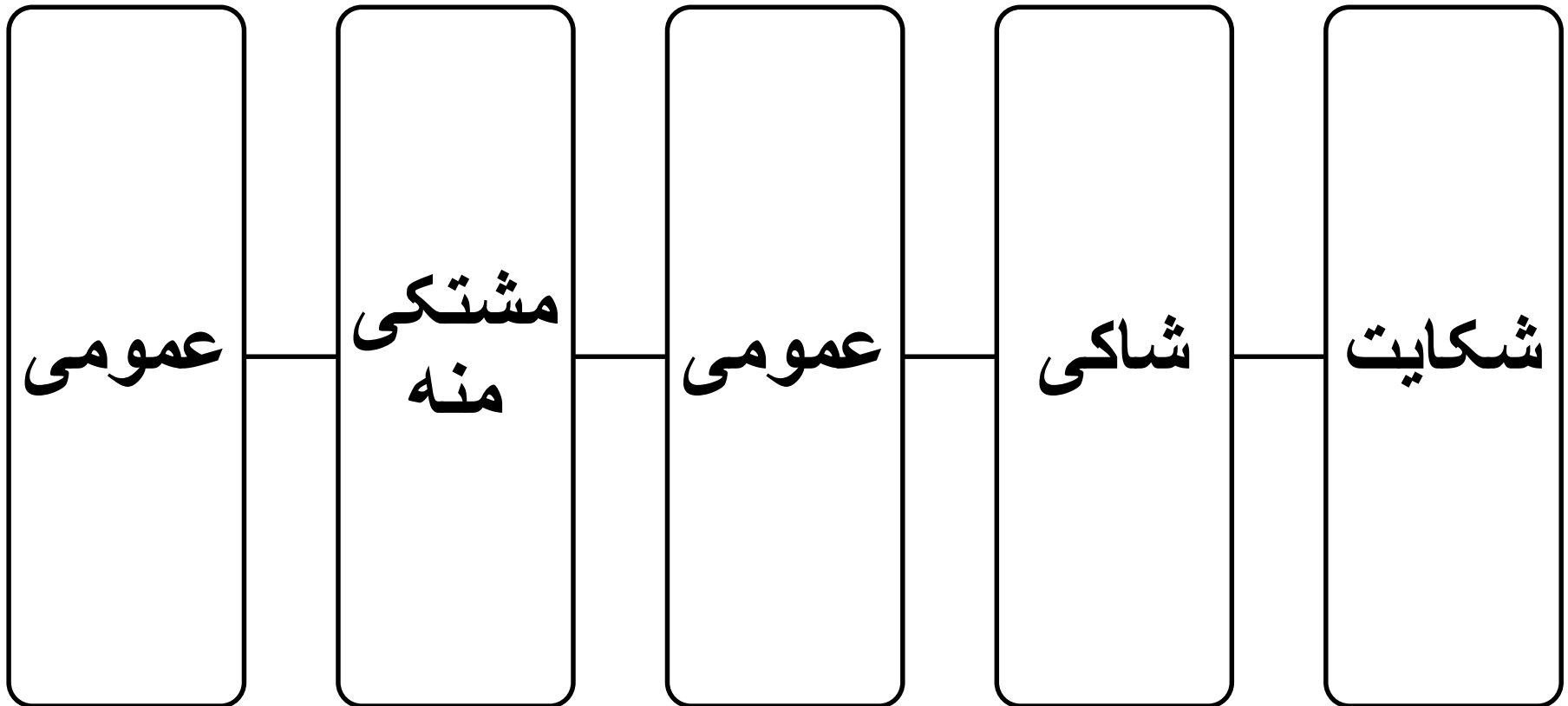
مکانیسم های شکایت



مکانیسم های شکایت



مکانیسم های شکایت



حق اعتراض در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

• اصل ۲۷ - تشکیل اجتماعات و
راه‌پیماییها، بدون **حمل سلاح**، به
شرط آن که **مخل به مبانی اسلام**
نباشد، آزاد است.

Complaint mechanisms

- “Mechanisms of representation” relate to the organization of politics and its consequences, and the processes through which interests or preferences are represented in the political system and the outcomes of public policy.

مکانیسم های نمایندگی

- «مکانیسم های نمایندگی» به سازمان دهی سیاست و پیامدهای آن و فرآیندهایی که از طریق آن منافع یا ترجیحات در نظام سیاسی و نتایج سیاست های عمومی نشان داده می شوند، مربوط می شود.